

LA RESPONSABILITAT PROFESSIONAL

Què és la responsabilitat professional?

Es pot definir com l'obligació que té una persona de reparar el dany que ha causat per raó de l'exercici de la seva professió o ofici.

Quins tipus de responsabilitat professional existeixen?

La responsabilitat es pot produir per **acció** -el/la professional ha fet alguna cosa que ha produït el dany- o per **omissió** -el/la professional no ha fet alguna cosa que hauria d'haver fet i això ha produït un dany-.

Però la distinció clàssica de la responsabilitat és la que diferencia responsabilitat **penal, administrativa i civil**.

Què és la responsabilitat penal?

És la que es deriva del fet que el/la professional cometi un delictes tipificat en el Codi Penal (Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre). Existeix un principi de tipicitat: només és delictes allò que s'ha classificat legalment com a tal.

No existeixen delictes professionals com a tals, però es consideren així els que es deriven de l'exercici de la professió.

Dins el camp penal, es pot diferenciar entre **delictes dolosos** -comesos amb intencionalitat de perjudicar o danyar- o **delictes culposos** -derivats de conductes imprudents o negligents-.

Quins delictes podrien ser imputats en l'exercici professional de l'enginyeria?

No és possible efectuar un llistat tancat de tots els possibles delictes que pot cometre un/a enginyer/a i que estan relacionats amb l'exercici de la professió. Són molt variats, però com a exemple, i entre d'altres, podem destacar els següents:

- Falsedat en document privat (per exemple, per l'emissió d'un certificat tècnic sense ajustar-se a la realitat a fi de perjudicar a una altra persona).
Sanció: presó de 6 mesos a 2 anys (art. 395 del Codi Penal).
- Homicidi imprudent (per exemple, per una errada en el càlcul d'estructures d'un edifici que col·lapsa i provoca la mort d'un/a treballador/a de l'obra).
Sanció: presó d'1 a 4 anys, amb una pena d'inhabilitació de 3 a 6 anys (art. 142 del Codi Penal).
- Lesions a persones (en el mateix supòsit anterior quan es produeixen lesions)

Sanció: presó de 3 mesos a 2 anys i inhabilitació de sis mesos a 4 anys (art. 152).

o Delictes sobre l'ordenació del territori i l'urbanisme:

- ✓ Tècnic director d'obres d'urbanització, construcció o edificació no autoritzables en sòls destinats a vials, zones verdes, béns de domini públic o llocs que siguin d'especial protecció.
Sancions: presó d'1 any i 6 mesos a 4 anys , multa de 12 a 24 mesos i inhabilitació professional d'1 a 4 anys (art. 319.1 del CP)
- ✓ Tècnic director d'obres d'urbanització, construcció o edificació no autoritzables en sòl no urbanitzable.
Sancions: presó d'1 a 3 anys , multa de 12 a 24 mesos i inhabilitació professional d'1 a 4 anys (art.319.2)

A més en aquests supòsits es pot ordenar, a càrrec de l'autor del fet, l'enderroc de l'obra i la reposició al seu estat originari de la realitat física alterada.

- ✓ Tècnic funcionari que, amb coneixement de la seva injustícia, informa favorablement instruments de planejament, projectes d'urbanització, parcel·lació, reparcel·lació, construcció o edificació o la concessió de llicències (art. 320)
Sancions: presó d'1 any i 6 mesos a 4 anys, multa de 12 a 24 mesos i inhabilitació per a exercici professional de 9 a 15 anys.

Altres possibles delictes poden ser estafes econòmiques, delictes contra el patrimoni històric, delictes contra els recursos naturals i el medi ambient, etc.

És transmissible la responsabilitat penal? Es pot assegurar?

No. La responsabilitat penal no és transmissible -el delicte és personalíssim i el comet una persona concreta- .

Tampoc és susceptible d'assegurança.

Un mateix fet pot ser constituïu de responsabilitat penal, responsabilitat administrativa i responsabilitat civil?

Sí, poden concórrer vàries responsabilitats a la vegada.

Succeeix, per exemple quan el/la professional ingressa a presó i, alhora, ha d'indemnitzar a la persona lesionada amb una quantitat de diners. O quan el/la professional comet un delicte i a la vegada es sanciona amb una multa o inhabilitació col·legial.

Què és la responsabilitat administrativa?

És la que es deriva del fet que el/la professional desenvolupi una actuació o omissió que infringeix una norma administrativa i dona lloc a una sanció.

Existeix també un principi de tipicitat i només s'incorre en aquesta responsabilitat si una norma administrativa ha previst de manera expressa que una determinada actuació o omissió constitueix una infracció.

En quines infraccions administratives poden incórrer els professionals de l'enginyeria?

Igual que en el cas de la responsabilitat penal, són molt variades i impossibles de determinar a un llistat.

A títol d'exemple, podem citar les següents:

- Emissió d'un certificat, per part d'instal·ladors o directors d'obres, instal·lacions o activitats, amb un contingut que no s'ajusti a la realitat.
Pot ser una falta molt greu o greu (arts. 95.1.f i 95.1.h del Decret 136/1999, de 18 de maig; art. 26 de la Llei 9/2014, del 31 de juliol, de la seguretat industrial dels establiments, les instal·lacions i els productes; etc.).

Aquesta responsabilitat pot donar lloc a sancions econòmiques (multes) i fins i tot la suspensió de l'exercici professional.

- Falsejar la informació en la expedició o registre de certificats d'eficiència energètica o expedir certificats que no incloguin la informació mínima exigida.
(Disposició addicional dotzena del RDL 7/2015, de 30 de octubre, per el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Suelo y Rehabilitación Urbana).
- Direcció d'obres sense llicència o amb inobservança de les seves clàusules (*art. 221.3 del TRLUC*).
- L'exercici d'una professió col·legiada per qui no compleix l'obligació de col·legiació (*art. 17 de la Llei catalana 7/2006, de de 31 de maig, de l'exercici de professions titulades i dels col·legis professionals*).

Es considera falta molt greu.

- L'incompliment del deure d'assegurança, si és obligatòria (*art. 18 de la Llei catalana 7/2006, de de 31 de maig, de l'exercici de professions titulades i dels col·legis professionals*).

Es considera falta greu.

Moltes normatives estableixen sancions administratives i, per tant, tampoc és possible establir un llistat tancat de possibles responsabilitats administratives derivades de l'exercici de la professió.

És transmissible la responsabilitat administrativa? Es pot assegurar?

Com en el cas de la responsabilitat penal, l'administrativa no és transmissible.

Tampoc és susceptible d'assegurança.

Com hem indicat, pot concórrer amb una responsabilitat penal i civil (que hauria de fixar un jutge, no l'administració).

Què es la responsabilitat disciplinaria col·legial?

També té naturalesa administrativa i és una conseqüència lògica de la potestat normativa dels col·legis professionals i de les seves funcions d'ordenació de la professió de vetllar per l'ètica i dignitat professional.

Els estatuts col·legials i els codis deontològics estableixen unes normes de comportament i unes possibles sancions econòmiques (multes) i de suspensió de l'exercici professional en cas d'incompliment.

Què és la responsabilitat civil?

La responsabilitat civil pot ser exigida pels danys personals i/o materials causats a un altre, així com pels perjudicis econòmics conseqüència d'aquests danys.

Podem distingir 2 tipus de responsabilitat civil:

- Responsabilitat contractual: compliment defectuós d'un contracte (art. 1902 i següents del Codi Civil).
- Responsabilitat extracontractual: queda al marge d'un vincle contractual (art.1101 del Codi Civil).

Quan es pot incórrer en responsabilitat contractual?

Quan no es compleixen els termes del contracte. A títol d'exemple:

- Incompliment de terminis per al lliurament d'un treball
- Lliurament d'un treball incomplet.
- Redacció d'un projecte amb deficiències

Quan es pot incórrer en responsabilitat extracontractual?

La responsabilitat extracontractual pot ser exigida als professionals enginyers per terceres persones amb les quals no els vincula un contracte.

Per exemple, un usuari final d'un edifici podria reclamar contra el projectista o director de l'obra, amb qui no ha contractat i possiblement ni coneix, per raó d'errades en els càlculs estructurals que provoquen esquerdes a les parets.

No existeix tipicitat en aquest tipus de responsabilitat civil i, en general, tot dany ocasionat a un tercer pot ser susceptible de generar una responsabilitat civil.

Com s'ha indicat, pot concórrer junt amb una responsabilitat penal o administrativa.

Quins requisits han de concórrer per poder exigir la responsabilitat civil?

La teoria clàssica de la responsabilitat civil professional exigeix els següents elements:

- 1.- Acció o omissió antijurídica del professional
- 2.- Producció d'un dany
- 3.- Culpa o negligència en la conducta del professional
- 4.- Relació de causalitat entre la conducta del professional i el dany causat

Entre la conducta i el dany ha d'existir un vincle o nexa causal que actuï com a condició adequada i suficient per a provocar-lo, tot i que la conducta de la víctima, exclusiva o concorrent, sigui rellevant a l'hora d'atenuar o eximir la responsabilitat. Així mateix, un cas fortuït, imprevisible i evitable, o la força major, previsible i inevitable, poden trencar aquest vincle de nexa causal.

Però cada vegada més la responsabilitat civil es va objectivant, i un cop demostrat que existeix un dany, més que ser el/la perjudicat/da qui ha de demostrar la relació de causalitat entre la conducta del professional i el dany causat, el que acaba succeint és que és el/la professional qui ha de demostrar que el dany produït no té relació amb la seva conducta professional.

Què es pot considerar imprudència professional?

Tradicionalment la jurisprudència considera que la imprudència professional és la que descansa en la imperícia fonamentada tant en la ignorància com en l'execució defectuosa de l'acte realitzat professionalment. Això es basa en la presumpció de competència que atorga la titulació professional. Se suposa que qui té la titulació d'enginyer/a sap tot el que cal saber per a l'exercici de la seva professió. I si fan alguna actuació malament és per manca d'un correcte exercici de la professió (o no s'han format bé o no han executat bé allò que han de saber fer).

El dany pot afectar a béns o aspectes morals, físics o patrimonials d'una persona de forma aïllada o conjunta. Inclús es pot ocasionar la frustració o pèrdua d'una avantatge o expectativa raonable de guany, l'anomenat lucre cessant.

La responsabilitat civil professional és personalíssima?

No. Cal tenir en compte que existeix una responsabilitat del tècnic derivada del deure del control del personal al seu càrrec (articles 1903 Codi Civil i 17 Llei 38/1999, de 5 de novembre, d'Ordenació de l'Edificació): l'enginyer/a respon de la idoneïtat del personal per ell escollit per a realitzar tasques d'execució i/o de l'adequada vigilància i control del desenvolupament de les seves tasques.

I també la Llei 2/2007, de 15 de març, de Societats Professionals estableix en el seu article 11 que dels deutes socials que derivin dels actes professionals pròpiament dits en responen solidàriament la societat i els professionals, socis o no, que hagin actuat, als quals són aplicables les regles generals sobre la responsabilitat contractual o extracontractual que correspongui.

Es pot transmetre la responsabilitat civil als hereus?

Sí, en cas del mort la responsabilitat civil és transmissible als hereus del professional difunt.

Cal destacar que els hereus que hagin acceptat l'herència pura i simplement respondrien civilment fins i tot amb el seus propis béns, no només amb allò que hagin rebut per herència.

És asegurable la responsabilitat civil?

Aquesta responsabilitat civil, contractual o extracontractual, que de fet és la més comuna a la pràctica, sí que es pot assegurar.

L'assegurança no cal que la contracti el/la professional assegurat. Moltes empreses tenen contractades assegurances que cobreixen la tasca que desenvolupen les persones treballadores. Per la seva part, l'Associació i Col·legi d'Enginyers Industrials són prenedors d'una pòlissa de responsabilitat civil per possibles sinistres derivats de l'actuació professional, que beneficia a totes les persones associades i/o col·legiades (mentre es mantinguin associades i/o col·legiades) per un import mínim de 150.000.- euros.

Les responsabilitats prescriuen?

Sí. No existeixen responsabilitat eternes. Transcorreguts els terminis fixats a les lleis, les persones perjudicades, i la societat en general, perden el seu dret a rescabalar-se dels danys que ha produït el/la professional.

Quin és el termini de prescripció de la responsabilitat penal?

Ve regulat exclusivament al Codi Penal.

Artículo 131.

1. Los delitos prescriben:

A los veinte años, cuando la pena máxima señalada al delito sea prisión de quince o más años.

A los quince, cuando la pena máxima señalada por la ley sea inhabilitación por más de diez años, o prisión por más de diez y menos de quince años.

A los diez, cuando la pena máxima señalada por la ley sea prisión o inhabilitación por más de cinco años y que no exceda de diez.

A los cinco, los demás delitos, excepto los delitos leves y los delitos de injurias y calumnias, que prescriben al año.

...

Artículo 132.

1. Los términos previstos en el artículo precedente se computarán desde el día en que se haya cometido la infracción punible. En los casos de delito continuado, delito permanente, así como en las infracciones que exijan habitualidad, tales términos se computarán, respectivamente, desde el día en que se realizó la última infracción, desde que se eliminó la situación ilícita o desde que cesó la conducta.

...

Quin és el termini de prescripció de la responsabilitat administrativa?

Dependrà d'allò que estableixi la normativa que tipifica la infracció.

La regla general és que, en defecte de normativa específica, s'apliquen les disposicions generals del dret administratiu (Llei estatal 40/2015, d'1 d'octubre).

Artículo 30. Prescripción.

1. Las infracciones y sanciones prescribirán según lo dispuesto en las leyes que las establezcan. Si éstas no fijan plazos de prescripción, las infracciones muy graves prescribirán a los tres años, las graves a los dos años y las leves a los seis meses;

2. El plazo de prescripción de las infracciones comenzará a contarse desde el día en que la infracción se hubiera cometido. En el caso de infracciones continuadas o permanentes, el plazo comenzará a correr desde que finalizó la conducta infractora.

Però, insistim que cada disposició acostuma a establir el seu respectiu termini. Per posar alguns exemples:

- Llei catalana 9/2014, del 31 de juliol, de la seguretat industrial dels establiments, les instal·lacions i els productes.

Article 29.- Prescripció de les infraccions i de les sancions

1. El termini de prescripció de les infraccions tipificades per aquesta llei és d'un any per a les lleus, de tres anys per a les greus i de cinc anys per a les molt greus, a comptar des de la consumació total de les infraccions.

- Llei catalana 7/2006, de 31 de maig, de l'exercici de professions titulades i dels col·legis professionals.

Article 24.- Prescripció

1. Les infraccions molt greus prescriuen al cap de tres anys, les greus prescriuen al cap de dos anys i les lleus prescriuen al cap d'un any, a comptar d'ençà del dia en què la infracció es va cometre.

Aquests mateixos terminis s'estableixen als Estatuts del Col·legi Oficial d'Enginyers Industrials de Catalunya per a les infraccions molt greus, greus i lleus.

Quin és el termini de prescripció de la responsabilitat civil contractual?

Dependrà molt de les circumstàncies de cada cas, de la normativa concreta i del territori on es desenvolupi l'actuació que provoca la responsabilitat.

La responsabilitat civil contractual (derivada de l'incompliment d'un contracte) dependrà, en primer lloc, d'allò que hagin pactat les parts, atès que en determinats casos es pot renunciar a la reclamació de responsabilitat, ampliar o reduir el termini.

També dependrà de si l'altra part té o no la condició de consumidor/a o usuari/a i de les circumstàncies de la relació (hi ha o no aportació de materials, etc.).

A Catalunya, com a regla general, la responsabilitat contractual té una durada de deu anys i comença a comptar en el moment que l'agregat coneix o pot racionalment conèixer les circumstàncies que fonamenten la seva pretensió i la persona contra qui pot exercitar-la (article 121-20 Codi Civil Català).

En canvi, fora de Catalunya, si no existeix cap disposició autonòmica al respecte, s'aplica el termini de cinc anys de l'article 1964 del Codi Civil:

"2. Las acciones personales que no tengan plazo especial prescriben a los cinco años desde que pueda exigirse el cumplimiento de la obligación. En las obligaciones continuadas de hacer o no hacer, el plazo comenzará cada vez que se incumplan".

Per tant, un mateix fet portat a terme per un/a professional pot tenir un termini de responsabilitat diferent segons si l'actuació produeix efectes a Catalunya o fora de Catalunya.

Quins són els terminis de prescripció de la responsabilitat extracontractual?

Podem distingir segons es tracti o no d'actuacions derivades del procés de l'edificació.

1) Actuacions derivades del procés d'edificació

La Llei d'Ordenació de l'Edificació (LOE) fixa les responsabilitats dels diferents intervinents en el procés d'edificació (promotor, constructor, projectista, director de l'obra, director de l'execució de l'obra) en front als propietaris o adquirents de l'edificació.

Artículo 17. Responsabilidad civil de los agentes que intervienen en el proceso de la edificación.

1. Sin perjuicio de sus responsabilidades contractuales, las personas físicas o jurídicas que intervienen en el proceso de la edificación responderán frente a los propietarios y los terceros adquirentes de los edificios o parte de los mismos, en el caso de que sean objeto de división, de los siguientes daños materiales ocasionados en el edificio dentro de los plazos indicados, contados desde la fecha de recepción de la obra, sin reservas o desde la subsanación de éstas:

a) Durante diez años, de los daños materiales causados en el edificio por vicios o defectos que afecten a la cimentación, los soportes, las vigas, los forjados, los muros de carga u otros elementos estructurales, y que comprometan directamente la resistencia mecánica y la estabilidad del edificio.

b) Durante tres años, de los daños materiales causados en el edificio por vicios o defectos de los elementos constructivos o de las instalaciones que ocasionen el incumplimiento de los requisitos de habitabilidad del apartado 1, letra c), del artículo 3.

El constructor también responderá de los daños materiales por vicios o defectos de ejecución que afecten a elementos de terminación o acabado de las obras dentro del plazo de un año.

Com indica l'article, el termini comença a comptar "desde la fecha de recepción de la obra, sin reservas o desde la subsanación de éstas".

2) Actuacions alienes al procés d'edificació

En cas d'instal·lacions no vinculades al procés d'edificació no seria d'aplicació la LOE (tot i que podria servir de referència).

A Catalunya s'hauria d'aplicar el termini previst a l'article 121-21 del Codi Civil Català, que estableix que en pretensions derivades de responsabilitat extracontractual el termini de prescripció seria de tres anys, a comptar des que l'agregat coneix o pot racionalment conèixer les circumstàncies que fonamenten la seva pretensió i la persona contra qui pot exercitar-la.

A la resta d'Espanya on no existeixi normativa autonòmica el termini és d'un any des que va tenir coneixement l'agregat (art, 1968 del Codi Civil).

En conclusió, no es poden establir els terminis de responsabilitat de manera objectiva i per a tots els supòsits, atès que poden confluïr diversos factors: si l'altra part és consumidor/a, usuari/a o empresari/a; si hi ha o no aportació de materials...etc.

La responsabilitat civil pot donar lloc a variades situacions i modificar els terminis generals de responsabilitat segons el cas. Convé efectuar un estudi de cada situació.